

Nr 22**Lagutskottets betänkande i anledning av motion angående bevakning av säljares garantiutfästelser vid konkurs.****Motionen**

I motionen 1971: 661 av herr Norrby i Gunnarskog m. fl. (c) hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl Maj:t begär att Kungl. Maj:t efter erforderlig utredning måtte framlägga förslag om att även konsumenter skall kunna bevaka sina intressen i konkurser.

Till stöd för yrkandet anför motionärerna att konsumenterna, när det gäller garantiutfästelser beträffande konsumentkapitalvaror, såsom bilar, hushållsmaskiner, tv-apparater etc., har små eller inga möjligheter att bevaka sina intressen. Detta förhållande understryks av det faktum att företagsnedläggelser och konkurser tenderar att starkt öka vilket betyder försämrade möjligheter för konsumenterna att kunna återfå erlagda avgifter för garanti m. m. Enligt motionärernas mening borde det därför skapas möjligheter för konsumenterna att få gjorda garantiutfästelser bevakade vid konkurs. Motionärerna hävdar att det i fråga om kapitalvaror med lång garantitid måste vara av värde för köparna att få fastslaget att utlovade garantiåtaganden skall kunna — i likhet med andra fordringar — bevakas i en konkurs.

Utskottet har inhämtat utlåtanden över motionen från hovrätten för Västra Sverige, länsstyrelsen i Stockholms län och konsumentombudsmannen. Till länsstyrelsens utlåtande har fogats yttrande från Stockholms handelskammare. På begäran av utskottet har yttranden därjämte avgivits av Sveriges advokatsamfund och Sveriges köpmannaförbund.

Gällande bestämmelser

I konkurs får enligt 100 § *konkurslagen* den 13 maj 1927 (KL) ej göras gällande andra fordringar än sådana som uppkommit före konkursens början. Å andra sidan kan utdelning för dylika fordringar erhållas även om de ej förfallit till betalning. Vidare kan också fordringar som är beroende av villkor göras gällande. Den som gått i borgen för någon konkursgäldenärens skuld har alltså rätt att i konkursen *bevaka* sin eventuella regressfordran. Konkursborgenär, som vill göra fordran gällande i konkurs, skall inom den av konkursdomaren bestämda bevakningstiden, minst 4 och högst 10 veckor från konkursbeslutet, till konkursdomaren insända skriftlig bevakningsinlägga med angivande av fordringens belopp och beskaffenhet (101 § UL). Gör borgenären anspråk

på förmånsrätt för fordringen skall han också lämna uppgift om vilken rätt han i sådant avseende gör gällande. Försittes bevakningstiden går bevakningsrätten dock ej förlorad. Lagen medger nämligen, att bevakning görs även senare under konkursen, s. k. *efterbevakning*. Underlåtenheten att iakttaga den ordinarie bevakningstiden medför emellertid *dels* skyldighet för efterbevakaren att vidkännas de särskilda kostnader som föranleds härav, *dels* risken att då ej återstår så mycket outdelat att han kan tilldelas sin fulla andel.

Fördelning av de medel som influtit vid realiserandet av konkursboets tillgångar sker genom *utdelning* (125 § UL). Utdelning kan ske i etapper utan att man behöver avvakta att alla tillgångar hunnit förvandlas i penningar (126 § UL). Utdelning får dock icke ske förrän bevaknings- och anmärkningstid utgått. Då utdelning skall ske har konkursförvaltaren att i samråd med rättens ombudsman upprätta skriftligt utdelningsförslag. I förslaget skall utdelning tilldelas de olika fordringarna efter den *förmånsrättsordning* som finns upptagen i 17 kap. handelsbalken (fr. o. m. 1.1.1972 förmånsrättslagen). Förmånsrätt iakttas dock endast om yrkande därom med åberopande av laga grund därför framställts i bevakningsinlagen. Har så ej skett behandlas fordringen som en oprioriterad fordran. Beträffande *suspensivt villkorade fordringar*, dvs. fordringar som är beroende av sådant villkor att borgenären ej har rätt att uppbära betalning, såvida ej viss omständighet inträffar, finns regler upptagna i 136 § KL. Åtskillnad görs härvid mellan borgensmäns och medgäldenärens eventuella regressfordringar och andra suspensivt villkorade fordringar. För båda grupperna skall utdelning avsättas i utdelningsförslag som ej avser slututdelning. Självfallet får dock utdelning ej lyftas förrän villkoret inträffat (141 § andra st.). För eventuell regressfordran avsätts enligt 136 § andra stycket utdelning även i slututdelningsförslag. Andra suspensivt villkorade fordringar än regressfordringar förlorar däremot enligt första stycket i 136 § all rätt till utdelning i konkursen, om borgenären ej, innan kungörelse om framläggande av slututdelningsförslag utfärdas, hos rättens ombudsman visar att villkoret uppfyllts. När fordringen sålunda ej skall beaktas i slututdelningsförslag, skall vad som i tidigare utdelningsförslag reserverats för densamma gå till fördelning i vanlig ordning mellan övriga borgenärer.

Lagberedningen

Lagberedningen har i sitt år 1970 avgivna delbetänkande "Utsökningsrätt X" (SOU 1970: 75) föreslagit vissa ändringar i konkurslagen, såvitt avser konkursgrunderna, gäldenärens legitimation, återvinning, kvittning, solidariska skuldförhållanden m. m., däri inbegripet 136 § KL.

Lagberedningen framhåller att i Danmark och Norge ej f. n. torde göras någon åtskillnad mellan olika slag av suspensivt villkorade fordr-

ringar, och man avser inte heller att i förslagen till ny konkurslagstiftning göra någon skillnad dem emellan såvitt nu är i fråga. Beredningen anser, att skäl föreligger till en sådan förenkling också för vår del. Det har inte vid beredningens överläggningar med sakkunniga anförts något fall då den särskilda regleringen i fråga om andra suspensivt villkorade fordringar än eventuella regressfordringar har tillämpats. Det praktiska behovet av en specialreglering synes vara mycket ringa. Att vid slututdelning alltid reservera medel för suspensiva fordringar är dock olägligt, eftersom medlen skulle kunna komma att hållas reserverade för praktiskt taget obegränsad tid i stället för att utdelas till övriga borgenärer. Denna olägenhet kan, anser beredningen, emellertid väsentligen elimineras, om medel ej behöver avsättas vid slututdelning när det saknas anledning antaga att villkoret kommer att uppfyllas.

Enligt första punkten i den föreslagna nya lydelsen av 136 § skall utdelning för suspensivt villkorad fordran beräknas i utdelningsförslag som inte avser slututdelning i konkursen. Detta överensstämmer med gällande rätt. De i övrigt i KL angivna förutsättningarna för att fordringen skall komma i fråga för utdelning måste självfallet vara för handen. En annan sak är, att lyftning av utdelningen endast får ske om det suspensiva villkoret uppfylls (141 § andra st.).

Andra punkten i den föreslagna nya lydelsen av 136 § avser slututdelning. Vid sådan utdelning skall enligt bestämmelsen suspensivt villkorad fordran ej komma i betraktande, om det saknas anledning antaga att villkoret kommer att uppfyllas. Huvudregeln blir, att medel skall avsättas även vid slututdelning. Det kan sålunda knappast tänkas komma i fråga, att förvaltaren och rättens ombudsman, (se 128 § första st. KL) beträffande eventuella regressfordringar annat än möjligen i rena undantagsfall kommer att finna, att det saknas anledning antaga att villkoret kommer att uppfyllas. I övrigt bör avsättning ske så snart det inte framstår som mycket osannolikt att villkoret kommer att uppfyllas. En lämplig riktpunkt för bedömningen synes enligt beredningen vara, huruvida fordringen kan vid tillfället anses ha något förmögenhetsvärde eller ej. De beslut som fattas i frågan huruvida avsättning skall ske eller ej, kan i vanlig ordning bringas under rättens prövning genom klander av utdelningsförslaget enligt 130 § KL. I huvudsaklig överensstämmelse med vad som f. n. gäller stadgas i förslaget, att när en fordran av här aktuellt slag inte skall komma i beaktande vid slututdelningen, vad som vid tidigare utdelning kan ha beräknats för fordringen skall gå till fördelning mellan andra borgenärer.

Översyn av konkursförfarandet

Justitieministern har 30.8.1971 tillkallat fyra sakkunniga att verkställa en allmän översyn av konkursförfarandet. De sakkunniga har antagit

namnet *konkurslagskommittén*. I direktiven anges, såvitt nu är i fråga, att det finns anledning för kommittén att ompröva det nuvarande bevaknings-, anmärknings- och utdelningsförfarandet. Anmärkas bör att kommitténs uppdrag inte omfattar den materiella konkursrätten, beträffande vilken förslag till revision, såsom ovan redovisats, framlagts av lagberedningen.

Köplagssakkunniga

De sakkunniga tillkallades 1962 för att följa arbetet i en i Finland tillsatt kommitté, som hade uppdrag att utarbete förslag till lag om köp av lös egendom, samt att överväga om anledning förelåg att föreslå ändringar i den svenska köplagen.

I en till justitiedepartementet avgiven promemoria framhöll de sakkunniga bl. a. att det kunde finnas skäl att genomföra vissa lagändringar för att bättre tillgodose konsumenternas intressen. De sakkunniga hänvisade till att Nordiska kommittén för konsumentspörsmål föreslagit att frågor rörande t. ex. säljarens möjligheter att begränsa köparens befogenheter vid fel i godset utreddes i syfte att stärka konsumentens ställning gentemot den som bedriver yrkesmässig försäljning.

I tilläggsdirektiv år 1967 (se Ju:30 i riksdagsberättelsen år 1968) har de sakkunniga fått i uppdrag att göra en begränsad översyn av den svenska köplagen och lägga fram de förslag till ändringar som utredningsarbetet föranleder. Enligt direktiven bör de frågor som angetts i den ovan nämnda promemorian övervägas. De sakkunniga bör vara oförhindrade att ta upp även andra frågor och de bör förutsättningslöst pröva behovet av särskilda regler till skydd för konsumenterna. Om det anses erforderligt att införa särskilda köprättsliga regler till konsumenternas skydd, bör övervägas om reglerna bör infogas i köplagen eller tas upp i en särskild lag.

Remissyttrandena

Konsumentombudsmannen anser att en utredning av problemen att säkerställa konsumenterna vid en garantigivares konkurs är från konsumentens synpunkt önskvärd och förordar därför en sådan utredning. *Sveriges köpmannaförbund* ansluter sig i princip till syftet med motionen men framhåller att ett verkligt skydd för konsumenterna endast kan komma till stånd om avsättning sker till en särskild garantifond.

Hovrätten för Västra Sverige, länsstyrelsen i Stockholms län, Sveriges advokatsamfund och Stockholms handelskammare ställer sig avvisande till motionen. Remissmyndigheterna åberopar bl. a. svårigheterna att finna en beräkningsregel som kan utgöra grund för fastställande av en fordran, ävensom att garantifordringarna blir oprioriterade varför det

ekonomiska värdet för konsumenten av en bevakningsrätt skulle bli mycket litet.

Konsumentombudsmannen (KO) anför att för enskilda konsumenter av kapitalvaror representerar säljarens garantiutfästelser ofta ett icke obetydligt förmögenhetsvärde. Att garantigivare försätts i konkurs innan garantitiden för varan löpt ut, kan sålunda medföra kännbara ekonomiska förluster för konsumenterna.

KO hänvisar därefter till lagberedningens ovan redovisade förslag att medel i regel skall reservcras vid slututdelning i konkurs för s. k. suspensivt villkorade fordringar. KO anser att det dock är tveksamt om en ändring av konkurslagen i enlighet med detta förslag skulle medföra någon reell förbättring för garantihavarna. Sådana fordringar måste nämligen bevakas i konkursen. Dessutom är fordringarna oprioriterade, vilket innebär att utdelning på dem bara kommer i fråga i de sällsynta fall, då tillgångarna över huvud taget räcker till för en partiell täckning av sådana fordringar. För att säkerställa konsumenterna av kapitalvaror mot ekonomiska förluster vid en garantigivares konkurs, skulle sålunda ytterligare säkerhet behöva tillskapas för garantihavares rätt. Tänkbart skulle enligt KO:s mening kunna vara att ålägga näringsidkare skyldighet att vid lämnande av garantiutfästelser samtidigt avsätta medel till täckande av de kostnader, som utfästelsen kan komma att föranleda. Vid näringsidkarens konkurs kunde garantihavaren i så fall ges företrädesrätt till de sålunda avsatta medlen. Förluster för konsumenterna skulle därigenom kunna undvikas.

Att ta ställning till här berörda problem är dock, framhåller KO, av många skäl mycket vanskligt. Till att börja med saknas utredning om problemets praktiska räckvidd, dvs. en uppskattning av hur ofta det händer att garantitiden ännu löper då näringsidkare försätts i konkurs. Vidare fordras en avvägning mellan prioriterade fordringsägares och garantihavares intressen. Slutligen ter sig enligt KO problemet rättstekniskt komplicerat. En närmare utredning av de angivna problemen är dock från konsumentens synpunkt önskvärd och förordas därför av KO.

Sveriges köpmannaförbund meddelar att förbundet i princip ansluter sig till syftet med motionen. Förbundet framhåller dock i likhet med KO att en konsument som gör ett av säljaren lämnat garantiåtagande gällande i säljarens konkurs blir med nu gällande ordning att betrakta som oprioriterad fordringsägare, vilket medför betydande risk för att garantin inte får någon praktisk betydelse. Det kan enligt förbundet f. ö. vara svårt att beräkna fordringsbeloppets storlek, dvs. värdet av garantin under resterande garantitid. Förbundet anser därför att det — för att möjliggöra ett effektivt skydd för konsumenten — torde bli nödvändigt att medge säljare av ifrågavarande kapitalvaror att verkställa avsättning

till en garantifond för att täcka lämnade garantiåtaganden. En sådan ordning förutsätter i sin tur en ändring av skattelagstiftningen så att avdrag för avsättning till en sådan garantifond blir skattefria. Om detta sker skulle, anser förbundet, det skydd som motionärerna önskar tillskapa bli en realitet.

Hovrätten för Västra Sverige anför att köparens förmån med anledning av säljares garantiåtaganden enligt gällande rätt torde kunna hänföras till suspensivt villkorade fordringar, vilka kan bevakas i konkurs men för vilka utdelning icke får äga rum förrän villkoret uppfyllts och om detta icke skett innan förslag till slututdelning kungörs ej får beaktas vid slututdelningen. Enligt gällande rätt kan sålunda — där garanti kan åberopas — utdelning ej erhållas för skada eller fel som uppstår sedan förslag till slututdelning kungjorts. Enligt lagberedningens förslag skulle, framhåller hovrätten, utdelning kunna ske även senare, nämligen om det vid slututdelningsförslagets upprättande ej saknas anledning antaga att skada kommer att inträffa. Svårigheten är i sådant fall att finna en grund för beräkning av fordringen — en värderingsregel. I köpeskillingen ingår garantikostnad såsom en mindre del. Att låta köparen erhålla utdelning i konkurs för denna kostnad torde enligt hovrättens mening vara av ringa värde. Och att låta varje köpare erhålla utdelning motsvarande full skada — trots att sådan skada ännu ej inträffat — anser hovrätten ogörligt.

Hovrätten framhåller vidare att för gemene man uppfattas i allmänhet en garanti såsom en förmån jämfört med köplagens regler. I verkligheten medför emellertid garantin ofta en begränsning av de förpliktelser som eljest skulle åvila säljaren enligt nämnda regler. Endast undantagsvis förekommer en mera förmånlig garanti, t. ex. vagnskadegarantin på bilar. Om man skulle öka köparnas möjligheter att få utdelning med anledning av säljarnas garantiutfästelser, vore det enligt hovrättens uppfattning följdriktigt att förbättra köparnas ställning även i de fall då någon särskild garantiutfästelse icke föreligger. Detta synes hovrätten emellertid uppenbart vara mycket svår genomförbart. Med tanke på att garantin ofta medför en begränsning i förhållande till köplagens regler, att en rättvis värderingsregel torde vara svår att finna samt att ifrågasvarande fordringar såsom oprioriterade endast kan ge ringa utdelning i konkurs finner hovrätten ej skäl föreligga att särskilt utreda frågan om säljares garantiutfästelser i konkurs.

Sveriges advokatsamfund framhåller att den av motionärerna upptagna frågan inte är ett spörsmål som är begränsat till konsumentkapitalvaror. Garantiåtaganden av olika slag förekommer bl. a. inom näringslivet i betydande omfattning och kan vara av avsevärd ekonomisk betydelse. En fråga om bevakningsrätten i konkurs bör således inte begränsas till

att enbart avse i motionen nämnda slag av varor. Samfundet påpekar vidare att en fordran i konkurs måste kunna anges till sitt belopp, i vart fall vid den tidpunkt då slututdelningsförslaget skall framläggas. Den skall vidare grunda sig på en betalningsskyldighet, som förelegat vid konkursutbrottet, även om betalningsskyldigheten understundom inte kan omedelbart preciseras till beloppet. Har fel, som skall avhjälpas på grund av garantin, inte inträffat vid konkursutbrottet, kan inte något konkret ersättningsanspråk bevakas. En reservationsvis gjord bevakning av den förlust som skulle kunna drabba vederbörande på grund av konkursen i och med att en t. ex. under konkursen inträffad skada inte kan ersättas har samfundet veterligt inte varit föremål för något refererat avgörande i praxis.

Att omarbete konkurslagens bevakningsregler på ett sådant sätt att man inför en uttrycklig möjlighet att bevaka garantiåtaganden skulle enligt samfundet säkerligen leda till ganska stora svårigheter såvitt gäller utformningen av lagstiftningen och ha föga praktiskt värde. Samfundet hänvisar därvid till svårigheten att finna en beräkningsregel som kan utgöra grund för fastställande av en fordran, t. ex. i det fall då skada inte inträffat före konkursens avslutande. I likhet med hovrätten framhåller samfundet också att en bevakningsrätt för garantiansvar då det gäller konsumentkapitalvaror nästan undantagslöst torde vara av ringa betydelse. De fordringsbelopp som skulle kunna ifrågakomma på grund av bevakningsrätt för garantiåtagande torde nämligen i allmänhet vara relativt små, även om de givetvis för den enskilde kan vara betydelsefulla. Det ekonomiska utbytet av en bevakningsrätt, dvs. utdelningen, skulle enligt samfundets mening i de allra flesta fall vara obefintligt och i återstoden av fallen mycket obetydligt. Samfundet avstyrker därför motionen.

Länsstyrelsen i Stockholms län påpekar att garantiutfästelsen som sådan endast innefattar ett villkorligt anspråk, som ej kan likställas med fordran i pengar. Det torde därför ej vara juridiskt konsekvent att åstadkomma sådan lagändring att anspråket i fråga skall kunna göras gällande i säljarens konkurs. Härtill kommer att, innan garantifall inträffat, värdet av utfästelsen måste anses ekonomiskt obestämbart, särskilt som köpeavtalen regelmässigt ej anger om och i så fall till vilket belopp ersättning för den lämnade garantin inkluderats i köpeskillingen för varan. Det torde för övrigt endast i rena undantagsfall vara möjligt för köparen att välja mellan att förvärva varan med eller utan garantiutfästelse. Av rent praktiska skäl måste det därför enligt länsstyrelsens mening anses ogörligt att bereda köparen möjlighet att i säljarens konkurs bevaka sitt endast på garantiutfästelsen som sådan grundade anspråk. Motionärerna har inte heller ens antytt på vilket sätt det skulle vara praktiskt genomförbart att bereda köparen dylik möjlighet.

Stockholms handelskammare framför i stort sett samma synpunkter som länsstyrelsen. Handelskammaren tillägger att problemet ej heller är av den storleken att det motiverar en särskild utredning av denna speciella företeelse.

Utskottet

I förevarande motion hemställs att riksdagen skall begära att Kungl. Maj:t efter erforderlig utredning lägga fram förslag till bestämmelser om rätt för konsumenter att bevaka garantiutfästelser i konkurs.

Köparens förmån med anledning av säljares garantiutfästelser synes kunna hänföras till s.k. suspensivt villkorade fordringar, vilka kan bevakas i konkurs men för vilka utdelning inte får äga rum förrän villkoret uppfyllts, dvs. i förevarande fall att skada inträffat. Om detta inte skett innan förslag till slututdelning kungjorts förlorar fordringen all rätt till utdelning i konkursen.

Lagberedningen har såsom framgår av den föregående redogörelsen i ett år 1970 avgivet betänkande med förslag till revision av vissa delar av konkurslagen förordat att vid slututdelning i konkurs medel skall reserveras för suspensivt villkorade fordringar. Medel skall dock ej avsättas om det vid tidpunkten för slututdelningen saknas anledning anta att villkoren kommer att uppfyllas.

De av lagberedningen föreslagna ändringarna torde knappast medföra någon reell förbättring för garantihavare. Svårigheten är nämligen såsom framhålls i remissvaren att finna en grund för beräkning av den fordran som garantihavaren skall bevaka i konkursen. Att låta köparen erhålla utdelning i konkurs endast för den i köpeskillingen ingående garantikostnaden — om denna över huvud taget går att särskilja från köpeskillingen — torde vara av ringa värde för honom. Och att låta varje köpare bevaka belopp motsvarande full skada — trots att skada ej inträffat — synes ej rimligt. Härtill kommer att garantifordringen är oprioriterad vilket innebär att någon utdelning i konkursen för fordringen i de allra flesta fall inte kommer att äga rum eller att utdelningen i vart fall kommer att bli obetydlig.

Utskottet delar med hänsyn till det anförda remissinstansernas uppfattning att det såväl av rättstekniska som praktiska skäl inte är möjligt att bereda garantihavare ökade möjligheter att bevaka garantiutfästelser i konkurs. Motionsyrkandet bör därför avslås.

Från såväl säljares som köparens synpunkt är det emellertid av vikt att sådana regler tillskapas att garantiutfästelserna får ett reellt innehåll. Konsumentombudsmannen har i sitt remissvar framhållit att det skulle kunna vara tänkbart att ålägga näringsidkare skyldighet att vid lämnande av garantiutfästelser avsätta medel till täckande av de kostnader som utfästelsen kan komma att föranleda. Även Sveriges köpman-

naförbund är inne på tanken att säkerställa garantiutfästelser genom avsättning till en särskild garantifond. Konsumentombudsmannen anser att en närmare utredning av frågan är önskvärd från konsumentsynpunkt. Utskottet anser för sin del att konsumentombudsmannens förslag förtjänar att övervägas. Såsom framgår av den föregående redogörelsen har köplagssakkunniga i tilläggsdirektiv år 1967 fått i uppdrag att göra en begränsad översyn av köplagen och att därvid pröva behovet av särskilda regler till skydd för konsumenterna. Vid denna prövning har de sakkunniga bl. a. att ta ställning till frågor som har samband med säljares garantiutfästelser. Enligt vad utskottet erfarit kan de sakkunniga väntas lägga fram förslag till en konsumentköplag under nästa år. Utskottet anser det lämpligt att de sakkunniga i sitt utredningsarbete även får överväga frågan om tillskapandet av garantifonder.

Utskottets betänkande bör därför överlämnas till köplagssakkunniga. Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1971:661;
2. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller att detta betänkande överlämnas till köplagssakkunniga för övervägande av frågan om näringsidkare bör åläggas att vid garantiutfästelser avsätta medel till garantifond.

Stockholm den 10 november 1971

På lagutskottets vägnar

DANIEL WIKLUND

Vid detta ärendes behandling har närvarit: herrar Wiklund i Stockholm (fp), Svedberg (s), Svanström (c)*, fröken Anderson i Lerum (s), herrar Lidgard (m), Hammarberg (s), Sjöholm (fp), fru Lundblad (s), herrar Winberg (m), Andersson i Södertälje (s), fru Jonäng (c), herrar Israels-son (vpk), Olsson i Timrå (s), fru Nilsson i Sunne (s) och herr Olsson i Sundsvall (c).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

